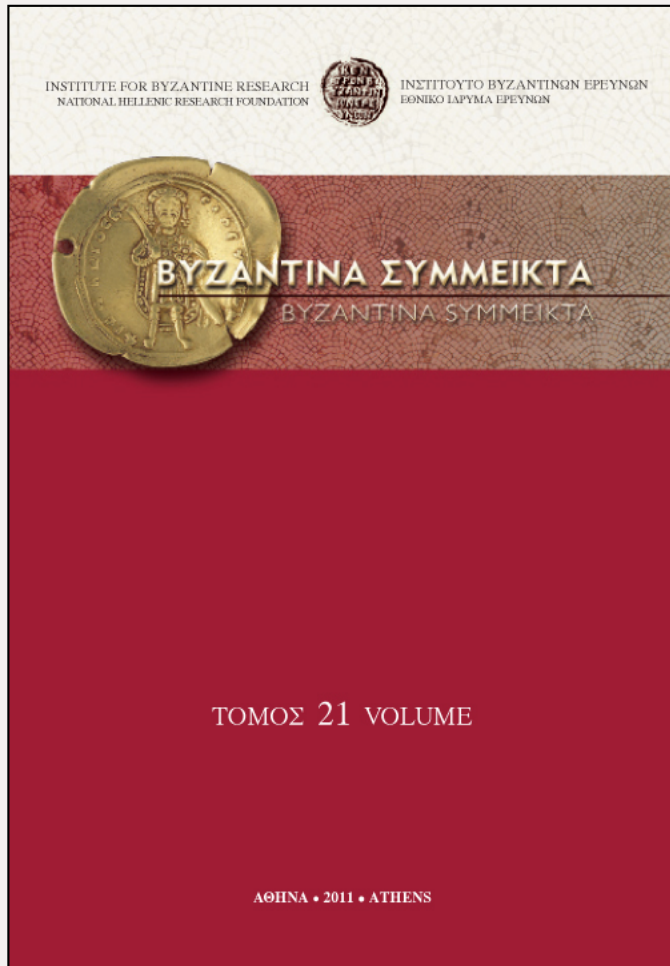

Βυζαντινά Σύμμεικτα

Τομ. 21, 2011

Βιβλιοκρισία του: V. SYROS, Die Rezeption der aristotelischen politischen Philosophie bei Marsilius von Padua. Eine Untersuchung zur ersten Diktion des Defensor pacis [Studies in Medieval and Reformation Traditions, ed. by A. C. Gow, v. 134], Leiden, 2007

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Στυλιανός

<https://doi.org/10.12681/byzsym.1058>

Copyright © 2014

To cite this article:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ, Σ. (2012). Βιβλιοκρισία του: V. SYROS, Die Rezeption der aristotelischen politischen Philosophie bei Marsilius von Padua. Eine Untersuchung zur ersten Diktion des Defensor pacis [Studies in Medieval and Reformation Traditions, ed. by A. C. Gow, v. 134], Leiden, 2007. *Βυζαντινά Σύμμεικτα*, 21(1), 397-399.
doi:<https://doi.org/10.12681/byzsym.1058>

V. SYROS, *Die Rezeption der aristotelischen politischen Philosophie bei Marsilius von Padua. Eine Untersuchung zur ersten Diktion des Defensor pacis* [Studies in Medieval and Reformation Traditions, edited by Andrew Colin Gow, volume 134], Brill, Leiden-Boston 2007, σσ. X+364 (ISSN 1573-4188)

Ἐκτενέστατη καὶ ἐνδελεχέστατη ἔρευνα γιὰ τὴν ἐπιρροὴ τῆς πολιτικῆς σκέψης τοῦ Ἀριστοτέλη στὸ ἔργο *Defensor pacis* τοῦ ἰταλοῦ ἱατροφιλοσόφου καὶ πανεπιστήμονα Marsilio dei Mainardini, περισσότερο γνωστοῦ ὡς Marsilio da Padova (1270/1290-1342 περίπου). Ἐκπονήθηκε ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ καθηγητῆ J. Miethke καὶ ὑποβλήθηκε τὸ 2003 ὡς διατριβὴ στὴν Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χαϊδελβέργης.

Στὴν εἰσαγωγὴ (σσ. 1-14) ἐκτίθενται οἱ εἰδικότεροι στόχοι τῆς μελέτης καὶ παρέχεται τὸ γενικὸ διάγραμμα τῆς ἐργασίας. Ἡ βιβλιογραφία γιὰ τὴν πολιτικὴ θεωρία τοῦ Marsilio εἶναι ἐκτενέστατη, δὲν ὑπῆρχε ὅμως μελέτη ποὺ νὰ ἐξετάζει συγκριτικὰ τὰ *Πολιτικά* τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ τὸ βασικὸ ἔργο τοῦ ἰταλοῦ στοχαστῆ, τὴν πραγματεία *Defensor pacis* (ποὺ δημοσιεύθηκε τὸ 1324). Ἡ συγκεκριμένη πραγματεία ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ κορυφαῖα κείμενα πολιτικῆς σκέψης τοῦ Μεσαίωνα. Θεωρήθηκε πρωτοποριακὴ καὶ ἐπαναστατικὴ γιὰ τὴν ἐποχὴ τῆς, καθὼς μεταξὺ ἄλλων ἔθεσε σὲ ἀμφισβήτηση τὴν ἀξίωση νὰ ἀναμειγνύεται ἡ παπικὴ ἐξουσία στὰ «κοσμικὰ» ζητήματα, μὲ συνέπεια νὰ καταδικασθεῖ ὁ συγγραφέας ὡς αἰρετικὸς τὸ 1327 ἀπὸ τὸν πάπα Ἰωάννη XXII.

Τὸ πρῶτο τμήμα τοῦ βιβλίου (σσ. 17-44) ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο σύντομα κεφάλαια, ποὺ τοποθετοῦν τὸν Marsilio da Padova στὰ πολιτικο-κοινωνικὰ συμφραζόμενα τῆς ἐποχῆς του: μὲ συντομία, χωρὶς ὅμως νὰ παραλείπεται κάτι σημαντικὸ, ἐπιχειρεῖται ἀναφορὰ στοὺς βασικοὺς

σταθμούς της σταδιοδρομίας του Marsilio, καθώς και στα άλλα έργα του· σκιαγραφείται επίσης το πνευματικό του περιβάλλον και η σχέση του με τον προουμανιστικό κύκλο της Padova, ιδιαίτερος με τον ποιητή και ιστοριογράφο Albertino Mussato (1261-1329) και τον έλληνομαθή και άραβομαθή ιατροφιλόσοφο Pietro d'Abano (1257-1316 περίπου). Ο τελευταίος ως γνωστόν είχε παραμείνει και στην Κωνσταντινούπολη μεταξύ 1270 και 1290. Άν και δέν είναι γνωστές λεπτομέρειες για την σχέση του με τους βυζαντινούς λογίους εκείνης της εποχής, ωστόσο γνωρίζουμε ότι έντόπισε χειρόγραφα ιατρικών πραγματειών, τις όποιες μετέφρασε στα λατινικά. Το τμήμα αυτό συμπεριλαμβάνει και σύντομη αναφορά στον ιατρό και σχολιαστή του Άριστοτέλη Jean de Jandun (1285/89-1328), ό όποιος παλαιότερα έθεωρείτο ότι είχε συνεργασθεί με τον Marsilio στην συγγραφή του έργου *Defensor pacis* και είχε καταδικασθεί και αυτός από τον πάπα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο (σσ. 45-62), το όποιο επίσης αποτελείται από δύο σύντομες ένότητες, αναλύονται οι μεθοδολογικές προϋποθέσεις της πολιτικής φιλοσοφίας του ιταλού στοχαστή. Αντίθετα από τον Άριστοτέλη, που χρησιμοποίησε πλούσιο ύλικό βασισιμένο στην έμπειρική έρευνα για να υποδείξει ένα γενικό θεωρητικό πρότυπο, ό Marsilio θέλει να καταδείξει τις αίτιες που προκάλεσαν την «νόσο» της εποχής του, και ως «νόσο» θεωρεί την σύγκρουση κοσμικής και εκκλησιαστικής έξουσίας, ή όποια προκαλεί άναταραχές και θέτει σε κίνδυνο την ειρήνη: ή προάσπιση και ή διατήρησή της (έξ ου και ό τίτλος της πραγματείας) είναι άπαραίτητη προϋπόθεση για την ευημερία κάθε «κρατικού» σχηματισμού. Ο «κρατικός» μηχανισμός παραλληλίζεται από τον Marsilio με έναν ζωντανό όργανισμό: όπως ή φυσική υγεία είναι προϋπόθεση για την ευζωία του άτομου, με τον ίδιο τρόπο και ή ευημερία του «κρατικού» όργανισμού έξαρτάται από την άρμονική συνύπαρξη των μελών του. Είναι εύνόητο ότι στην συλλογιστική αυτή και στην ευρύτατη χρήση των «βιολογικών» μεταφορών (βλ. και το παράρτημα, στίς σσ. 287-291) έχει συντείνει και ή ιατρική παιδεία του Marsilio, καθώς και ή μαθητεία του κοντά στον Pietro d'Abano.

Το τρίτο και έκτενέστερο τμήμα (σσ. 63-279) είναι αφιερωμένο στην εξέταση των βασικών άρχών της πολιτικής θεωρίας του Marsilio. Υποδιαιρείται σε πέντε κεφάλαια: 1. Η διαμόρφωση (σσ. 63-99) και 2. Η όργάνωση της πολιτικής κοινότητας (σσ. 101-141). 3. Η θεωρία των

πολιτευμάτων (σσ. 143-170). 4. Ἡ θεωρία περὶ νόμων (σσ. 171-220). 5. Ἡ διακυβέρνηση τῆς πολιτικῆς κοινότητος (σσ. 221-279). Κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ κεφάλαια αὐτὰ ὑποδιαιρεῖται ἐπίσης σὲ μικρότερες θεματικὲς ἐνότητες. Μὲ ἀφετηρία τὸ ἐλληνικὸ πρωτότυπο καὶ τὴν λατινικὴ μετάφραση (ἀπὸ τὸν Γουλιέλμο τῆς Moerbeke) τῶν *Πολιτικῶν* τοῦ Ἀριστοτέλη, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ Σταγειρίτη φιλοσόφου ποὺ χρησιμοποίησε ὁ Marsilio, ἐπιχειρεῖται εὐρύτατη συγκριτικὴ ἐξέταση πρὸς τὸν πρῶτο «λόγο» τῆς πραγματείας *Defensor pacis* (χωρὶς νὰ ἀγνοοῦνται καὶ οἱ ἄλλοι δύο «λόγοι»). Δὲν ἐντοπίζονται ἀπλῶς οἱ συγκλίσεις καὶ οἱ ἀποκλίσεις, ἀλλὰ συμπεριλαμβάνεται γενικότερη σύγκριση καὶ πρὸς τὶς ἀπόψεις ἄλλων, παλαιότερων ἢ συγχρόνων τοῦ Marsilio στοχαστῶν ποὺ εἶχαν ἀναπτύξει παρόμοιους προβληματισμούς. Οὐσιαστικὰ τὸ τμήμα αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰ μικρὴ ἐγκυκλοπαίδεια τοῦ πολιτικοῦ στοχασμοῦ κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ παρέχει ἀφθονο ὕλικὸ γιὰ τὴν μελέτη τῶν ἀλληλεπιδράσεων μεταξὺ τῆς χριστιανικῆς, τῆς ἐβραϊκῆς καὶ τῆς ἀραβικῆς πολιτικῆς θεωρίας.

Ἀκολουθεῖ (σσ. 281-286) συνοπτικὴ παράθεση τῶν κυριότερων πορισμάτων τῆς μελέτης καὶ ὑποδεικνύονται πλευρὲς τοῦ ἔργου τοῦ Marsilio ποὺ πρέπει νὰ ἐρευνηθοῦν περισσότερο. Δύο πολὺ χρήσιμα παραρτήματα συμπληρώνουν ὅσα ἀναλύθηκαν στὸ κυρίως τμήμα τοῦ βιβλίου. Στὸ πρῶτο (σσ. 287-291), ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε, ἀπανθίζονται χαρακτηριστικὰ χωρία τῆς πραγματείας *Defensor pacis* στὰ ὁποῖα κυριαρχοῦν οἱ «βιολογικὲς» μεταφορὲς καὶ στὸ δεύτερο (σσ. 293-297) παρατίθενται χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ *Καταστατικὸ* τῆς κοινότητος τῆς Padova, τὰ ὁποῖα μᾶς διευκολύνουν στὴν κατανόηση τῶν προϋποθέσεων ποὺ συνετέλεσαν στὴν διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς θεωρίας τοῦ Marsilio.

Ἡ ἀναλυτικότερη καὶ ἐντυπωσιακὴ βιβλιογραφία ἐκτείνεται σὲ 60 σελίδες (σσ. 299-357). Δύο εὐρετήρια, ὀνομάτων (σσ. 359-361) καὶ θεμάτων (σσ. 362-364) συμπληρώνουν τὸ ἀξιόλογο αὐτὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖο εὐχῆς ἔργο θὰ ἦταν ἂν μεταφραζόταν καὶ στὰ ἐλληνικά. Καὶ ὅπωςδήποτε ἀναμένονται μὲ ἐνδιαφέρον καὶ τὰ πορίσματα τῆς νέας μελέτης τοῦ κ. Β. Σύρου, μὲ θέμα *Marsilius of Padua at the Intersection of Ancient and Medieval Traditions of Political Thought*, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ κυκλοφορήσει τὸ φθινόπωρο τοῦ 2012 (University of Toronto Press).

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΛΑΜΠΑΚΗΣ
 Ἰνστιτούτο Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν/ΕΙΕ

